

je v nji mnogo črnožoltih, ki za belorudečo zastavo sploh nimajo več prostora v srcu. Rad bi pa dovedel stranko na staro pot in Řipovski okraj naj začne delati na to.

Ziemialkowski. † — Bivši minister za Gališko Florijan pl. Ziemialkowski je dne 24. t. m. ob pol 1. uri popoldne umrl. Rojen je bil l. 1817. Kot jurist je bil l. 1840. po 2 $\frac{1}{2}$ letni preiskavi obsojen na smrt, a pomiloščen. Leta 1848. je bil izvoljen v državni zbor. Ko je bil Kromeriški državni zbor razgnan, je bil Ziemialkowski interniran na Tirolskem. Leta 1863. se je zopet vdeležil ustaje in bil obsojen na tri leta v ječo Polovico te kazni je tudi prestal. Že l. 1867. ga je cesar imenoval drugim podpredsednikom poslanske zbornice. Ko so l. 1873. Nemci hoteli uvesti direktne državnozbornske volitve, jim je pri tem pomagal Ziemialkowski. Ta je Poljake pridobil za nemški načrt, tako da so se absentirali pri glasovanju. V zahvalo za to je postal Ziemialkowski leta 1868. minister v Auerspergovem kabinetu. Ostal je minister do l. 1888. Tedaj ga je izpodrinil Dunajewski, ker je Ziemialkowski vedno spletkaril proti Čehom in Slovencem. Od tedaj je živel oddaljen od torišča praktične politike, a tudi kot zasebnik je še vedno delal za poljskonemško zvezo, kar se je zlasti pokazalo za časa nemške obstrukcije.

Italija. — Kakor bi nam bili Italijani zavidni za lepe prizore, ki so jih skoro dve leti uprizarjali nemški kulturnosoci v dunajskem državnem zboru, začeli so tudi oni v svojem lastnem taboru z obstrukcijo. Na dnevnem redu italijanskega parlamenta stoji namreč že več dni vladna predloga o premembni državnozbornskega opravnika. Vlada ima sicer večino zase, ali levica, ki je sicer v veliki manjšini, vganja v zbornici take škandale, da ni mogoče, priti do kacega glasovanja in da se morajo zaključiti seje. Nekaj časa se je mislilo, da je razpust parlamenta neizogiben in so se stranke že začele pripravljati na nove volitve, toda sedaj so se zopet začela pogajanja zaradi kompromisa.

Balkan. — Že dlje časa vre v balkanskih državah. Dunajski listi, kar jih je v službi ministra zunanjih del grofa Goluchowskega, ščujejo na vse načine tako proti Bolgarski kakor zlasti proti Črni gori. Menda se boje, ker se Rusija zanima za ti dve državi. Zlasti odkar je poslala ruska vlada dva strokovnjaka v Sofijo in Cetinje, da preiščeta finančno stanje teh držav. so na Dunaju močno nervozni. O bolgarskem knezu trde, da bi se rad popolnoma otresel Turčije in si posadil na glavo kraljevsko krono. Tudi poročajo, da se oženi z neko rusko veliko kneginjo in da vsled tega prestopi k pravoslavni veri. Mej Srbijo in Črno goro se je zdaj tudi diplomatska zveza pretrgala. Razkralj Milan dela kar očitno na vojno proti Bolgarski. V zadnjem času je Srbija dobila mnogo novih pušk.

Vojna v južni Afriki. — Najnovejša poročila z bojišča nikakor niso ugodna za angleško stvar. Na južnovranjski meji je Angležem pobegnilo izpred oči vsaj 4000 dobro oboroženih mož ter povzročilo popolen poraz generala Gatacre. Tudi z osvobojenjem Mafekinga imajo Angleži precej težav. Posebno neljubi so jim pa opetovani vojni sveti v Kroonstadu, sedanjem glavnem sedežu burske armade in oranjske vlade. Praske pri Mafekingu ali sploh na zahodni transvaalski meji so samo lokalnega pomena, pomenljiv pa utegne postavi poraz Gatacrov, ker pride lahko do novih ustaj. Mej tem ko Roberts v Bloemfonteinu govori o bližnjem prihodu v Pretorijo, se vrše za njegovim hrptom stvari, ki mu utegnejo postati nevarne. Zmaga Angležev še nikakor ni zajamčena. Tekom prihodnjih dni začne Roberts zopet svoje operacije. Armada, broječa 4000 mož, katero vodita generala Olivier in Gabler je Angležem srečno utekla, dasi je bila takorekoč že zajeta. Bure je zadela te dni velika nesreča. Vrhovni poveljnik obeh burskih armad, general Joubert, je nagloma umrl. Poveljstvo je prevzel nevpogljivi Krüger.

Obrtnija.

Zrno do zrna . . .

III.

Ideja, oživotvoriti jednako podjetje, ni nova, ker so jo gojili že pred menoj drugi slovenski možje in med njimi tudi sedajni ljubljanski župan Hribar. Zakaj pa pivo iz nameravane ljubljanske mestne pivovarne ni meso postalo, mi ni znano, vendar mislim, da se ne motim, ako vso krivdo pripisujem naši nepodvzetnosti.

Drugo nameravano jednako podjetje je tudi menda že pri porodu umrlo in če se ne motim iz opravičene bojazni pred porazom. Če sem prav poučen, tedaj iz kupčije s Perlesovo pivovarno ne bode nič, ker je gospoda gotovo uvidela, da ni kruha, kjer se ječmen v navadnih kotlih s kuhavnicami mesi.

Pojdimo za nekoliko dalje in oglejmo si, kaj bi se na pr. dalo napraviti na podlagi dobro organizovane kmetijske zadruga. — Za to razmotrivanje in za primeru naj nam služi naše Dolenjsko.

Meni sicer razmere na Dolenjskem niso še popolnoma poznate, vendar mislim, da sem o njih toliko poučen, da lahko približno o njih govorim.

Sicer pa upam, da razpravice ne bode motilo, če za zdaj postavim svoje tvornice na Dolenjsko, v zeleni Štajer ali pa celo na usušeno ljubljansko barje. — Ostanimo toraj na Dolenjskem.

Dolenjsko ima nekaj lepega polja in tudi nekaj vinskih goric, ki so dajale svoj čas precej ne baš prežlahadne kapljice, ampak one kislice, ki jo zovemo cviček. Dokler so Dolenjci nosili srajce iz domačega platna in ni le njih vince z gore jim grelo srca, ampak jim donášalo tudi nekaj petic, tako dolgo so dokaj dobro in zadovoljno živeli. Toda vse na svetu je minljivo in tudi našim Dolenjcem so se časi spremenili. Trtna uš uničila jim je vinske gorice in s tem je šlo precej lepah petic v žrelo nikdar site zverince. Razumi se pa tudi, da se Dolenjcev kultura ni ognjila, ampak da jih je in še precej oblizala. — Z novodobnim napredkom pa so postale tudi razmere druge, potrebe in stroški večji, dohodki pa manjši. In zgodilo se je, da je nekaj toli cveteče Dolenjsko postalo po božjem dopadajenju tužno Dolenjsko in zdaj so, kar se Slovencev v gmotnem oziru tiče, razmere le še v Istriji slabše od onih na Dolenjskem. Dasi pa je zemlja in podnebje na Dolenjskem tako, da bi se v ugodnem slučaju vsi Dolenjci preživeli lahko doma, vendar je beda pognala precej dolenjskega prebivalstva v Ameriko. In zakaj? Zato, ker so razmere dandanes take, da se brez gotovega cvenka ne da živeti. To pa, kar se je na Dolenjskem sadilo in je rodilo, ni se dalo spremeniti v gotove novce in z gotovimi novci se mora, če že ne drugzega davek odračunati. Novodobno oblačilo pa tudi precej stane in brez kofeta mamico kaj rada glava boli. In od kod denar za to? Se ve od tam, kjer ga je, toraj iz

Amerike. In naj se o Ameriki govori, kar hoče, vendar je ona rešila marsikatero dolenjsko posest bobna in drugih neozgod.

Razmere na Dolenjskem spremenile bi se lahko korenito v korist prebivalstva, ako bi se tam osnovala kmetijska zadruga ali pa taci več, ki bi med seboj tvorile zopet skupino. Taka organizacija postala bi lahko potem podlaga raznim tehničkim podjetjem in to tudi v slučaju, da ne bi razpolagala z gotovimi novci, ampak samo s kreditom, kajti organizacija, v koji bi jamčil do gotove meje jeden za vse, vsi za jednega, imela bi kredita, kolikor ga bi potrebovala.

Vzemimo, da se je posrečilo osnovati zgoraj omenjeno organizacijo našega kmetijstva na Dolenjskem in da je zdaj samo še vprašanje, kaj naj bi se lotila, da bi vspešno porabila svoje pridelke. — Ko bi taka zadruga obrnila svojo pozornost samo merkantilnem kmetijskem pridelkom, zagotavljeni ji bi bili vspehi, ker bi se kot taka lahko brez strahu pred porazom spustila v konkurenčni boj z veleposestjo. Če bi pa obrnila svojo pozornost bolj onim pridelkom, ki tvorijo velike industrije, godilo bi se ji še veliko boljše.

Vzemimo, da bi po vsestranskih študijah in dobrem prevdanku kazalo na Dolenjskem saditi krompir. Znano vam bode namreč, da tvori ravno krompir oziroma krompirjeva skroba (Kartoffelstärke) podlago jako razširjene kemične industrije, da se iz krompirjeve skrobe tvori špirit in pa skrobni sladkor ali grozdničnik (grozni sladkor Dextrose-Traubenzucker). Zadnji se posebno v Nemčiji v veliki meri proizvaja, a Nemčija je eksportna država in ve kam s svojimi pridelki, mi pa si bi morali še le poiskati tla, kjer bi odlagali svoje izdelke. Vsekakor bi bila velika opreznost na mestu, preden se bi lotili tega ali onega. Izključena pa ni mogočnost, da bi mi zgoraj omenjene kemične izdelke ceneje proizvodili, kakor v Nemčiji, kjer so delavske sile jako drage in da bi z ozirom na to vspešno konkurirali z Nemčijo. Toda previdnost je mati modrosti in vsled tega bi se moralo jako previdno postopati.

Če bi se pa videlo, da s krompirjem ne bi bilo nič, tedaj je še jako mnogo agrikulturnih pridelkov, iz kojih se delajo različne koristne in ob jednem dobro plačane snovi. — Jeden taci kmetijskih pridelkov je sladkorna repa. Ko bi nam tudi vse drugo odreklo, vendar sem preverjen, da nam upi, ki bi jih gojili s sladkorno repo, ne bi splavali po vodi.

Jaz žalibog še nisem imel dozda prilike, da bi bil z ozirom na naše razmere proučil vse posameznosti glede sladkarne, vendar me je premišljevanje o tej stvari dovedlo do prepričanja, da bi se jednako pod etje tudi pri nas izplačevalo. Z ozirom na zemljo in podnebje pridelovali ne bi gotovo slabše repe, kakor na Češkem. Tvarine, ki bi nam dajala silo in toplino, imamo tudi v podobi premoga. In ravno tukaj je mogočnost, da bi se porabila vspešno ležišča premoga, ki so jih našli nekje

pri Krškem. — In ko bi tvarenje sladkorja pri nas nekaj več stalo, kakor na Češkem, vendar mislim, da to ne bi prekoračilo svote, ki je potrebna za prevoz sladkorja s Češkega do nas. Sicer pa je tudi mogoče, da bi še pri nas sladkor ceneje proizvodil, kakor drugod. — Z ozirom na to tudi, da ležimo blizu Trsta, ni izključeno, da bi poslej mi izvažali sladkor v Italijo, Turčijo in druge kraje, kamor se sedaj izvažata češki sladkor. Vsekakor bi bila tukaj previdnost na mestu, ker tako podjetje stane mnogo denarja.

Ako bi se pokazalo, da bi se podjetje izplačevalo in bi se podjetje osnovalo, tedaj bi imeli od njega neprecenljivih koristij. Ne le, da bi naši delavci imeli po leti na polji in po zimi pa v tvornici zaslužka, ampak ostajale bi tudi doma ogromne svote, ki jih zdaj pošiljamo v tujino. Naš kmet bi si pa tudi precej zaslužil.

Upam, da bodem imel še prilike govoriti o tej stvari, ki bi znala postati eminentne važnosti za nas.

A ne le to, kar sem navel, ampak se mnogo drugih podjetij bode se dalo osnovati na podlagi združenega kmetijstva, ako se bodemo navadili gledati, misliti in računati in če se bodemo navzeli vsaj malo podjetniškega duha. — Jaz sem preverjen, da je pri nas mnogo taci stvari, ki nas dregajo skoraj v nos, pa jih ne vidimo, ker smo prekratkovidni in ki nam bi donašale mnogo dobička, ko bi jih znali porabiti in izkoristiti.

Vse, kar imamo do zdaj Slovenci, izšlo je iz našega kmeta in jaz mislim, da gojimo lahko opravičene nade, da pridemo na podlagi našega kmetijstva tudi do svoje industrije in s tem tudi do gmotnega blagostanja, ki je sedaj edino pravo sredstvo kulturnega napredka.

Kakor ga bodemo morali iti za tem, da združimo in ojačimo svoje kmetijstvo, ravno tako bodemo morali iti tudi za tem, da ojačimo in združimo tudi naše obrtnijstvo.

Kdor se je pečal količkaj z narodnogospodarskim in socijalnim vprašanjem, oni je prišel gotovo do zaključka, da se mala obrt kot taka ne bode mogla vzdržavati, ampak da bode v boju z veliko industrijo podlegla popolnoma. Že zdaj mala obrt jedva diha in da je še pri življenji, pomagal ji je mali stroj. Ni si pa misliti, da bi se za dolgo mala obrt vzdrževala in za to je po mojem mnenju ves trud zamanj povzdigniti in ohraniti malo obrt kot tako. — Da se nam pa v tem oziru ne zgubi, kar imamo, zato moramo misliti na to, kako bi si ohranili malo obrt in ker ni mogoče kot tako, pa v drugi obliki. Kakor iz naše male posesti veliko posest, tako bodemo morali iz male obrti napraviti takorekoč veliko obrt ali pa bodemo ob oboje in potem bode tudi po nas.

Združene male obrti ali obrtne zadruge posluževale se bodejo lahko sredstev, ki se jih poslužujejo industrijalna podjetja in s tem bodejo sposobne voditi vspešen boj z veliko industrijo. Poleg tega pa bodejo obrtne

adruga stvorile podlago, na koji se bodejo počasi osnovala različna industrijalna podjetja.

Mogoče je, da se bode s tem pri nas poojstrilo socijalno vprašanje, a to nič ne dé. Prej ko bode socijalna beda dospela do vrhunca, toliko prej bode socijalno vprašanje godno za rešitev. Sicer pa smo lahko uverjeni, da bode moderna tehnika, ki je socijalno vprašanje povzročila, tudi našla sredstva, s kojimi se bode rešilo socijalno vprašanje ugodno za bedni delavski stan.

Tudi ostali kapital, ki ga posedujemo, bode mo morali združiti in na podlagi njega osnovati koristna tehniška podjetja. In če bode mo znali vse, kar imamo, prav obrniti, nosili bode mo sčasoma obleke iz domačega blaga in ako se ne bi mogli vspeti tako daleč, vsaj barvali si bode mo blago za obleke po svojem ukusu.

Če bode mo pamet rabili, izkoristili bode mo tudi sami svoje podzemeljske zaklade ter tako osnovali lastno rudokopstvo in vse, kar je z njim v zvezi.

Za vse to pa nam je treba dobre volje, ustrajnosti in, kar sem že opetovano rekel, podvzetnega duha.

Če bode mo toraj skladali zrno do zrna, imeli bode mo pogače in če bode mo znali naše kamenje prav zlagati, imeli bode mo lepe palače in še kaj drugega po vrhi. Ako pa bode mo roke navskriž držali in mirno gledali, kako tujec žajne za se naše zrno in si iz našega kamenja gradi palače, potem lahko tudi brez prerokov izvemo, da nas nič dobrega ne čaka.

Pridelovanje žita.

Znano je, da postavljajo severna Amerika, potem Rusija in Indija svojo pšenico in rž precej ceno na evropski trg. V času, v katerem se to dogaja, ne morejo kmeti v Evropi s svojim žitom tekrovati, ker je pridelovanje istega dražje, kakor se zanj dobi. Severna Amerika imela je dozda dosti deviškega sveta in v legah, ki so bile rasti pšenice ugodne. Brez gnoja, z malo oranjem, na velikih prostorih, na katerih dela mašina s plugom in ista tudi mlati, s ceneno vožnjo po morji so Amerikanci evropejskega kmeta glede pšenice potolkli. Rusi so to storili, ker so izžemali svojega reveža kmeta, ki je moral za davke in obresti prodati žito, sam pa stradal kruha. V Indiji pridelujejo žito cenenen „sužnji“.

Vprašanje je, če se bo ta konkurenca skoraj ustavila in se bo v Evropi izplačalo, kakor nekda žito pridelovati. Narodni ekonomisti to še za veliko let zanikajo. Oni računajo tako-le: Leta 1850 je bilo v Zjedinjenih državah Amerike 113 milijonov akrov (1 akre 40 arov približno $\frac{1}{2}$ orala) v poljedelstvu porabljenih, 1870 do 189 milijonov akrov in 1890. l. 358 milijonov akrov. V par letih se je za poljedelstvo v kulturo vzeta zemlja v teh državah več ko podvojila. Zemlje je v Ameriki še

velikansko neobdelane. Od 1922 milijonov akrov vsega sveta teh Zjedinjenih ameriških držav je bilo leta 1890. poseđenega 623 milijonov akrov, 1299 milijonov ne, torej $\frac{2}{3}$ ne. Od teh 623 milijonov akrov je bilo to leto 1890 le za poljedelstvo vporabljenih 358 milijonov, torej je bilo v kulturi komaj 18% vsega tega sveta. Ves ta svet ni za pšenico, ali veliko istega ga je še. Ta se bo potegnil s časom v konkurenco v pridelovanju žita.

Rusija zdaj dela železnice v Sibirijo. Veliko sibirskega sveta je prikladnega pridelovanju žita. Rusija pridelava zdaj v severnem delu rž in na jugu pšenico. Na severu imajo še staro triletno obdelovanje njiv, na jugu pa še starejše, takozvano gospodarstvo puste. Pet let zaporedoma na istem polju pšenico sejejo, potem pa pustijo tisto polje 15 let v miru. Oba načina obdelovanja sta že zastarela. Novodobno poljedelstvo ima gnoj in menjavo sadežev. Ko bodo Rusi v to delo stopili, bodo morali več živine imeti in tedaj ne bo njihovo žito tako po ceni, kakor zdaj. To tudi ne, ko se bo prebivalstvo Rusije tako množilo, kakor se je v našem stoletju v drugi Evropi. Ali Sibirija ima do 100 milijonov hektarjev (hektar z $\frac{1}{4}$ orala) še zemlje za poljedelstvo. Zraven še imajo Rusi v Aziji veliko sveta za pridelanje žita, katero tedaj pride na svetovni trg, ko so ruske železnice enkrat po vseh ruskih krajih razpletene. Rusko žito bo tedaj vedno tekmeč na trgu. Sicer se ljudstva množe. V 16—17 stoletju je bilo v Evropi okolo 50 milijonov ljudi, začetkoma pretečenega stoletja 175 milijonov in naše je nastopilo z številom 380 milijonov. Če se človeštvo tako naprej v Evropi zaploduje, bo v našem stoletju lahko 600 milijonov ljudi v Evropi. Ti vsi bodo žito kot najobhodnejše rabili. A so tudi nasprotni težnje v zaplodevanju zapaziti. Bolj omikani narodi nečejo dosti otrok, 2 do 3 na par. Na drugi strani delajo v Evropi veleposestva in manjše kmetije tako pri pridelanju žita, da zmanjšajo produkcijske, t. j. stroške proizvodnje. Konkurenca jih uči pameti.

Ali drug konkurent že glede žita v južni Ameriki nastopa. Samo v argentinski republiki se lahko 96 milijonov hektarov zemlje za proizvodnje žita in gotovo 64 milijonov za pšenico porabi. To je več ko polovica one zemlje, ki je danes vsa Nemčija za poljedelstvo rabi. Dozda se v južni Ameriki nij dosti žita za trg pridelalo.

Iz teh števil se lako Slovenec uči, da bolje stori, ako se bolj na živinorejo, posebno svinjerejo vrže ter gleda, da pride skoraj v dolenjskih krajih do izsušenja svojih močvirnatih krajev ter da potem skrbi za pridelanje rejne živine. Za mesarja ne moremo goveje živine rediti, dokler nemamo fabrik v deželi, ki nam ceno oblodo dati zamorejo. Ali rejne vole, dobre mlečne krave lahko izredimo. Žita bomo le toliko sejali, kar kmetija za-se rabi, ter zraven nekaj slame za rezanico dobi. Pokrivanje hiš s slamo bo menda skoraj nehalo. —a—